

Erken Öten Horoz

Gülay Göktürk

1990 yılında, Aktüel Dergisi'ni çıkarma hazırlıklarına başladığımız günlerdeydi. Üç beş kişi oturmuş dergiye isim arıyorduk. Ben, önerimi her an geri çekmeye hazır bir ses tonuyla "Liberal" olsa demeye çalıştığımı hatırlıyorum. Masadakiler sanki duymamış gibi yaptılar. Ben de tekrarlayamadım bile...

Ben bu öneriyi ağızımda geveleyerek de olsa ortaya atabildiğime göre, demek ki o tarihlerde "liberallik" küfür olmaktan çıkmıştı. Ama hâlâ, pek de itibarlı değildi. En azından bir dergi adı olarak düşünülemez kadar marjinal bir akım gibi algılanıyordu.

Aradan dört yıl kadar geçti. 1994'ün son aylarında, Yeni Yüzyıl için isim arandığında, bir kere daha denediğimi hatırlıyorum: "Liberal'e ne dersiniz?" Bu defa sesim daha güvenli çıkmıştı; ama yine bir işe yaramadı.

Ne var ki, önerim kabul edilmese de, reddetmek için üzerinde bir-iki çift lâf edilmeye değer bulundu.

Demek ki, aradan geçen dört yıl içinde, liberallik "uçukluk" olarak algılanmaktan çıkmış; ama henüz tam olarak "meşruiyet" kazanmamıştı.

Ben o sırada Ankara'da birkaç gözüpek insanın bir araya gelerek Liberal Düşünce Top-

luluğu'nun temellerini attıklarını bilmiyordum.

Oysa, benim "adını liberal koysak" diye gevelendiğim günlerde, bir grup insan Türkiye'deki ilk liberal çekirdeği oluşturmuş ve adını da koymuştu bile.

Onlarla tanışmam ancak 1995'te mümkün olabildi.

Yeni Yüzyıl Gazetesi'nde yazı yazmaya başladıktan kısa bir süre sonra, Atilla Yayla ve Melih Yürüşen, koltuklarının altında bir tomar kitapla gelerek beni Liberal Düşünce Topluluğu ile tanıştırdılar.

***

"Gözüpek insanlar" deyişim boşuna değil...

BEN demenin ayıp sayıldığı, BEN'i silmenin bir insanın gerçekleştirebileceği en ahlaklı davranış olarak kabul edildiği bir kültürde, insanları BEN'i keşfetmeye çağırarak gibi zor bir işe kalkışmak yürek isterdi gerçekten...

Devletten fazla devletçi bir halkı, devlet babanın himayesinden kurtulmuş bir hayatın daha güzel olabileceğine inandırmak; üretmenin ve kalkınmanın devletin değil halkın işi olduğunu anlatmak; jakoben bir yönetici eliti, eğer fırsat verirlerse halkın pekâlâ kendi başının çaresine bakabileceğine; kendisi için

¹ Gazeteci-Yazar

en iyi olanı ancak onun bilebileceğine ikna etmek zordu.

Adaletin hep devlete ilişkin bir kavram olarak kullanıldığı, devletin vatandaşına bahsettiği bir lütuf sanıldığı bir ülkede hukukun üstünlüğünü kabul ettirmek ne kadar büyük bir gayret istiyordu.

Kendilerine sivil toplum örgütü diyen örgütlerin kurulur kurulmaz devlete endekslî, devletle aynı ipte cambazlık yapan, gözü devletten başka birşey görmeyen, sadece devlet kıpırdadığı zaman harekete geçen “arzuhalci örgütler” haline geldiği ve bu haliyle de bal gibi politik toplumun bir parçasına dönüştüğü bir ülkede, sivil ittifaklar kurmak da zordu.

Ve nihayet, liberal çizgiyle hiç tanışmamış, zihni kollektivizmin çeşitli türlerinin yıllar süren hâkimiyetiyle zehirlenmiş bir aydın sınıfını, bildiğini sandığı herşeyi yeniden sorgulamaya ikna etmek hepsinden çetindi.

İşte Liberal Düşünce Topluluğu bu hal ve koşullar altında, Türkiye'nin en köklü zihni takıntılarına karşı tek başına mücadele etmek üzere kuruldu.

Bu gerçekten de büyük bir meydan okumaydı... Böylesine güçlü ideolojik tecrit koşullarında, böylesine bir meydan okumayı, ancak abdestinden çok emin olanlar yapabiliirdi.

***

Kuruluşundan bu yana geçen on yıl içinde Liberal Düşünce Topluluğu hepimiz için entelektüel gıdamızı aldığımız başlıca kaynak oldu.

Özellikle benim gibi otoriter ve totaliter eğilimlerin kol gezdiği alanlarda, üniversitelerde, basında kendi başına özgürlük mücadelesi vermeye çalışan liberaller için, en zor zamanlarımızda kendimizi yalnız hissetmemizi sağlayan, gerektiğinde lojistik destek

aldığımız, kendimizi test edip doğruladığımız bir adres, en yoğun saldırılarda sığındığımız bir limandı.

LDT bu dönemde bir fikir mihrakı, bir entelektüel düşünce merkezi olarak görevini hakkıyla yaptı.

Şimdi yeni bir döneme, yeni bir aşamaya geçiş için koşulların olgunlaştığını düşünüyorum.

Bu aşamada fikrî alandaki mücadelenin asıl hedefleri hâlâ toplumsalcılık gibi görünüyor. Bireyin toplum adına feda edilmesi fikri, ister sosyal liberal sentez adıyla ortaya çıksın, ister Yeni Sol, ister Üçüncü Yol ve hatta isterse “Muhafazakâr Sağ” densin, hâlâ en güçlü ideolojik yanılğı olarak önümüze çıkıyor.

Önümüzdeki dönemin farkı, fikirlerin artık daha geniş bir kitleye ulaştırılması olmalıdır. LDT artık, sadece liberalizmin teorik temellerini aktarmaya çalışan, kendini “liberal” olarak tanımlayan dar bir grubun ideolojik gıdasını sağlayan bir kuruluş olmaktan çıkıp, liberalizmi merak eden, fikirlerinden belli noktalarda kuşku duyan daha geniş bir kesime ulaşmanın araçlarını yaratmaya yönelmelidir.

Ama bir nokta daha var;

Liberal bir toplum, sadece siyasette liberal görüşlerin daha yaygın hale gelmesiyle mümkün olamaz. Özgür bireyin, hayatın her alanında özgür davranması, özgürce düşünebilmesi, kafasını dogmalardan temizleyip kendi hayatını özgürce yaşayabilmesi gerekir. Toplumsal hayatın her alanında ortaya çıkan otoriter görüşlerin, rekabeti yasaklayan anlayışların da aynı kararlılıkla deşifre ve afişe edilmesi; liberal bir ahlâk, liberal bir aile, liberal insan ilişkileri; liberal bir cinsellik anlayışı gibi konularda da da kafa yorulması ve fikir geliştirilmesi gerekir.

Ben LDT'nin şimdiye kadarki yayınlarına, düzenlediği panel ve toplantılara ve dergisinde ele aldığı konulara baktığım zaman, çok fazla “politik” davrandığını, “özel alanlara”

girmekte oldukça çekingen olduğunu, bu alanın ihmal edildiğini düşünüyorum. Öte yandan, hiçbir insanın kendi iç tutarlılığını sağlamadan; özel hayatına ve kamu hayatına ilişkin iki farklı değer sistemine sahip olduğu sürece gerçek anlamda liberalleşmeyeceğini iddia ediyorum.

Evet; sözünü ettiğim bu alanda yolların çok daha dikenli, dogmaların çok daha güçlü, tartışma isteğinin ise çok daha zayıf olduğunu biliyorum.

Ama tıpkı ekonomi ve siyasî özgürlükler birlikteliği için sık sık atf yaptığımız şu malûm, “tek kanatla uçmanın imkânsızlığı” benzetmesi gibi bireysel özgürleşmenin de “tek kanatla” yapılamayacağını hatırlatmak istiyorum.

***

Herhangi bir fikrin, ancak biz kavradığımız tarihten itibaren geçerli ve doğru olduğunu sanmak, Türkiye’de çok yaygın bir düşünce tarzı hatasıdır.

Bunun ne kadar yaygın bir hata olduğunu anlamak için, etrafınızdaki solculara sosyalizmin hangi tarihten itibaren krize girdiğini sorunuz. Herkes, kendi kafasındaki fikirlerin krize girdiği tarihî söyleyecektir. Kimilerine göre kriz Kruşçevle başlamıştır. Kimine göre Stalinle... Menşeviklere sorsanız, sorunun temeli Lenin’e ve taa 1900’lerin başlarındaki SBKP Brüksel Kongresi’ne kadar dayanır. Oysa revizyonistler sapmanın tarihini 2. Enternasyonal’de Bernstein’in tasfiyesine endeksleyecektir.

Türkiye’deki birçok solcu ise, sosyalizmin buhranına 1980’lerin tarihini atacaktır.

Neden? Çünkü kendi kafası -çeşitli nedenlerle- o tarihte karışmış ve gerçekleri o zaman görmeye başlamıştır. Ama vahim olan şudur ki, konuştuğunuzda bir türlü, aslında düşündüklerim o zaman da yanılttı, ama ben

farketmedim, ben yanıltım diyemez bir türlü. O gün o doğruydum, bugün bu... ya da o gün öyle gerekiyordu, bugün böyle... gibi cümlelerle, değişimin kendi fikirlerinde değil, olgularda olduğunu ispatlamak için umutsuzca çabalar. Ve bu çark edişi görkemli bir değişim sloganıyla örtbas etmeye çalışır.

Bugünlerde bunu çok sık yaşıyoruz.

Artık geçmişin birçok ünlü devletçisi, jakobeni, topluncusu, sosyal demokrati, itti-hatçısı, adına ne dersiniz deyin, inanç ve ibadet özgürlüğü de dahil temel hak ve özgürlüklerin ve piyasa ekonomisinin faziletlerini keşfetmeye başladılar.

Ama bu keşfin ancak şimdi yapılabileceği konusunda ısrar etmekten de geri durmuyorlar.

Bu durum, siyaseten görmezden gelinebilir; meseleye salt siyasî mücadelede güç toplama açısından bakılıp “kaç kişi, zararın neresinden dönse kârdır” mantığıyla değerlendirilir ve dudak ucu bir gülümsemeyle geçiştirilebilir.

Ama ideolojik bir mücadeleden söz ediyorsak, herşeyi yerli yerine koymak durumundayız.

Fikir mücadelesinin gerektirdiği tavizsiz tutumla her türlü geçiştirmeyi, kaypaklığı ve melezleme çabasını açığa çıkarmalı ve herkesin hakkını teslim etmeliyiz:

Liberal Düşünce Topluluğu’nun kurucuları, bugün “zamanı gelen” bu fikirleri, zamanından çok önce, birkaç kişi oldukları zaman bile hiç tavizsiz savundular.

Üstelik, “Erken öten horozu keserler” lâfının özdeyiş haline gelebildiği bir ülkede yaptılar bunu.

İyi ki de yaptılar. Çünkü kafalarının uçurulmasını göze alan o yürekli horozlar olmasaydı, çoğumuz sabahın geldiğini çok geç farkedebilirdik.